

Красюк А.С.

студентка факультету менеджменту та маркетингу

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

Дунська А.Р.

Кандидат економічних наук, доцент

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. *Сьогодні Україна активно інтегрується у світовий економічний простір. Господарська самостійність вітчизняних підприємств дає змогу сформувати на території нашої країни гарні умови для ефективної зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі імпортової. Не останню роль відіграє жорстка конкуренція на ринку між іноземними та вітчизняними постачальниками. Здійснення імпортової діяльності дає змогу отримати низку переваг, як для самого підприємства, спочивачів, так і для держави взагалі.*

В даній статті здійснено формування методологічних основ дослідження ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Було запропоновано показники, які допомагають здійснити аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства, використання яких допоможе сформувати достовірне та оперативне забезпечення інформацією при прийнятті управлінського рішення в системі зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність, ефективність, ефективність зовнішньоекономічної діяльності, ефективність імпорту, абсолютні та відносні показники.*

Krasyuk A.S.

Duns'ka A.R.

ANALYSIS OF EFFICIENCY OF MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISE

***Annotation.** Today Ukraine is actively integrating into the world economic space. The economic independence of domestic enterprises makes it possible to form good conditions on the territory of our country for effective foreign economic activity, including import. Strong competition in the market between foreign and domestic suppliers plays an important role. The implementation of import activity allows obtaining a number of advantages, both for the enterprise itself, consumers, and for the state as a whole.*

In this article, the methodological foundations of the study of the effectiveness of the implementation of foreign economic activities of enterprises. It was suggested that indicators that help to carry out an analysis of the foreign economic activity of the enterprise, the use of which will help to form a reliable and prompt supply of information when making managerial decisions in the system of foreign economic activity.

***Key words:** foreign economic activity, efficiency, efficiency of foreign economic activity, import efficiency, absolute and relative indicators.*

Красюк А.С.

Дунская А.Р.

АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

***Аннотация.** Сегодня Украина активно интегрируется в мировое экономическое пространство. Хозяйственная самостоятельность отечественных предприятий позволяет сформировать на территории нашей страны хорошие условия для эффективной внешнеэкономической деятельности, в том числе импортной. Не последнюю роль играет жесткая конкуренция на рынке между иностранными и отечественными поставщиками. Осуществления*

импортной деятельности позволяет получить ряд преимуществ, как для самого предприятия, потребителей, так и для государства в целом.

В данной статье сформированы методологические основы исследования эффективности осуществления внешнеэкономической деятельности предприятий. Было предложено показатели, которые помогают осуществить анализ внешнеэкономической деятельности предприятия, использование которых поможет сформировать достоверное и оперативное обеспечение информацией при принятии управленческого решения в системе внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: *внешнеэкономическая деятельность, эффективность, эффективность внешнеэкономической деятельности, эффективность импорта, абсолютные и относительные показатели.*

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Умовою прийняття будь-якого рішення про здійснення зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві є визначення її ефективності шляхом порівняння економічного результату, який було досягнуто з витратами, які понесло підприємство для того щоб одержати такий результат. На стадії планування здійснення тієї чи іншої зовнішньоекономічної операції розрахунок рівня її ефективності є дуже важливим, адже тільки так підприємство зможе визначити чи є данна операція економічно вигідною для нього. На стадії безпосереднього ведення ЗЕД показники її ефективності дають нам змогу визначити негативні тенденції, які є індикаторами для прийняття певних управлінських рішень, щодо покращення такої діяльності, а саме усунення негативних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вирішення проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства завжди були актуальними багатьох науковців. В Україні це питання досліджують такі вчені, як А. Андрійчук, А. Вічевич, Л. Кадуріна, Ф. Зинов'єв І. Багрова, О. Максимець, Ф. Бутинець, Ю. Макогон, та ін. Здійснивши аналіз праць вчених можна сказати, що їхні думки розбігаються як щодо процесу аналітичного дослідження, так і щодо методології узагальнення отриманих результатів.

Мета статті полягає у визначенні основних шляхів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науковій літературі можна зустріти найрізноманітніші думки щодо класифікації показників, за допомогою яких яких можна здійснити аналіз ефективності зовнішньоекономічних операцій, зокрема імпорتنих. Такі вчені як А. М. Вічевич і О. В. Максимець до показників ефективності ЗЕД відносять: ефективність експорту/імпорту; валютну ефективність експорту/імпорту; коефіцієнт віддачі коштів від експортних/імпорتنих операцій; середню тривалість обороту таких операцій [3, с. 44].

А вчений О. П. Гребельник поділив показники ефективності діяльності підприємства зед на дві великі групи. До першої групи увійшли показники, що характеризують абсолютну величину як різницю між результатом та витратами, а також порівняльні показники ефективності, які можна визначити як відношення результату до витрат щодо варіанта зовнішньоекономічних контрактів. До другої групи науковець зараховує показники, що дають характеристику доцільності участі підприємства в зовнішньоекономічних зв'язках підприємства: це показники локальної ефективності, які необхідно розраховувати з використанням чинних внутрішніх цін; показники, що відображають загальноекономічну ефективність, які розраховуються з використанням розрахункових цін [4, с. 230].

Незважаючи на те, що між науковцями існує певна відмінність у поглядах щодо класифікації системи показників, більшість із них дотримується думки, що для визначеності ефективності ЗЕД необхідно аналізувати окремо за напрямками такої діяльності, а вже потім визначати загальних ефект.

Узагальнюючи сучасні погляди на аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності можна розробити структурно-логічну схему яка визначає відповідні чинники, а також містить такі групи показників ефективності:

- ефективність експорту;
- ефективність імпорту;
- ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Зосередимо нашу увагу на визначені показників ефективності саме імпоротної діяльності підприємства. Здійснюючи аналіз ефективності імпортних операцій, першочерговим завдання є знаходження його валютної ефективності ($E_{e.i}$). Цей показник ми розраховуємо шляхом ділення суми добутків валютної ціни i -го товару на внутрішньому ринку ($ЦРВ_i$) і обсягу імпорту i -го товару (KI_i) до суми добутків валютної ціни i -го товару ($Ц_i$) і обсягу імпорту i -го товару (KI_i):

$$E_{e.i} = \frac{\sum_{i=1}^n ЦРВ_i * KI_i}{\sum_{i=1}^n Ц_i * KI_i} \quad (1)$$

Валютний курс в даному випадку виступає як база для порівняння показника валютної ефективності. Але треба звернути увагу на те, що порівняння ми здійснюємо зі значенням курсу за прямим котируванням, а не за зворотним.

Показник економічної (абсолютної) ефективності імпорту ($E_{ef.i}$) визначаємо діленням вартості імпоротної продукції на внутрішньому ринку ($BI_{e.p.}$) на витрати на придбання імпоротної продукції (B_i):

$$E_{ef.i} = BI_{e.p.} / B_i \quad (2)$$

Ефективність імпоротної діяльності визначається величиною значення цього показника, чим більший показник за одиницю, тим вища ефективність, і навпаки.

Показник економічного ефекту імпорту ($E_{e.i}$) визначаємо дією віднімання від вартості імпоротної імпоротної продукції на внутрішньому ринку ($BI_{e.p.}$) витрати на її придбання (B_i):

$$E_{e.i} = BI_{e.p.} - B_i \quad (3)$$

Чим значення показника економічного ефекту більше, тим більший підприємство отримує прибуток, а його імпортна діяльність – ефективніша.

Розрахувавши показник економічного ефекту від імпоротної діяльності, ми можемо визначити показник рентабельності імпорту (P_i). Для цього необхідно значення економічного ефекту поділити на суму витрат на придбання імпоротної продукції:

$$P_i = E_{e.i} / B_i \quad (4)$$

Цей показник дає нам змогу побачити розмір прибутку від реалізації імпорту на 1 грн. витрат на його придбання.

Для зовнішньоекономічної діяльності пов'язаною з імпортом дуже поширеною метою є необхідність залучення іноземних товарів у власному виробництві. Через це визначення економічної ефективності імпортової діяльності вимагає застосувати показники ефективності імпорту товарів саме виробничого призначення для власної діяльності пов'язаної з виробництвом.

Сучасні науковці під час визначення ефективності імпорту товарів виробничого призначення велику увагу приділяють саме ефективності залучення у виробничий процес імпортованого обладнання та устаткування. Цю ефективність можна визначити двома способами.

Перший спосіб базується на моделі порівняльної економічної ефективності ($E_{ef.i.1}$). Суть цього принципу полягає в визначенні співвідношення економічного ефекту від придбання й використання варіанту устаткування, який є альтернативним використанню вітчизняного устаткування (E_A) та економічного ефекту від придбання й використання обладнання зарубіжного виробництва (E_I):

$$E_{ef.i.1} = E_A / E_I, \quad (5)$$

Угода буде вважатися ефективною, якщо виконується умова за якою значення отриманого показника більша за одиницю ($E_{ef.i.1} > 1$). Зміст даного показника полягає в тому, що ми можемо побачити у скільки разів імпортована продукція (товар) є ефективнішою за ту продукцію, яка може бути альтернативній імпортній.

Другий спосіб визначення ефективності імпорту виробничого обладнання ураховує результатні показники й полягає в розрахунку показника ($E_{ef.i.2}$), що визнається шляхом ділення обсягу продукції, що випускається протягом певного періоду на даному обладнанні (ОП), та купівельною ціною імпортованого обладнання ($C_{куп.i}$):

$$E_{ef.i.2} = ОП / C_{куп.i} \quad (6)$$

Цей показник дає нам характеристику фондівіддачі й здійснює визначення вартості продукції, яка випускається на даному обладнанні на 1 грн. витрат щодо його придбання.

Показник економічної ефективності зовнішньоторговельних операцій ($E_{ef.зТО}$) входить до групи показників рентабельності. Він розраховується діленням прибутку від зовнішньоторговельних операцій ($П_{зТО}$) на витрати, які підприємство отримало під час здійснення цих операцій ($В_{зТО}$). Збільшення цього показника, означає підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства:

$$E_{ef.зТО} = П_{зТО} / В_{зТО}, \quad (7)$$

Систему показників економічної ефективності міжнародної торгівлі ділять на дві групи. До першої належать абсолютні показники, що відображають різницю між результатами зовнішньоекономічної діяльності та витратами на її здійснення (вартісна оцінка) та відносні показники – співвідношення прибутку підприємства від зовнішньоекономічної діяльності до витрат на її здійснення (відсотки, одиниці, частки) [6, с.114].

1. Абсолютні показники ефективності підприємства:

– рентабельність фірми в абсолютному виразі ($P_{фав}$):

$$P_{фав} = M_{нзр} - M_{нмр}, \quad (8)$$

де $M_{нзр}$ та $M_{нмр}$ – прибуток фірми, у звітному та відповідно минулому роках.

– зростання обсягу продажів фірми ($ОП_{ф}$):

$$ОП_{ф} = ОП_{зр} - ОП_{мр}, \quad (9)$$

де $ОП_{зр}$, $ОП_{мр}$ – обсяг продажів фірми, відповідно, у звітному та минулому роках.

2. Відносні показники ефективності підприємства:

– рентабельність продукції фірми у звітному році можна визначити за двома критеріями:

$$P_{ПФЗР} = П_{ФЗР} / П_{ФМР}, \quad (10)$$

$$P_{ФЗР} = П_{ФЗР} / ОП_{ФЗР}, \quad (11)$$

– рентабельність фірми у звітному році:

$$P_{ФЗР} = П_{ФЗР} / A, \quad (12)$$

де A – активи фірми у звітному році (основний + оборотний капітал).

– середня норма рентабельності фірми:

$$PCH = \frac{(\Pi_1 + \Pi_2 + \dots + \Pi_n)}{(A_1 + A_2 + \dots + A_n)}, \quad (13)$$

де Π – чистий прибуток за відповідний період часу;

A – балансова вартість активів фірми за винятком амортизації на кінець року, що розглядається;

n – кількість років.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було здійснено узагальнення методичних підходів до оцінки показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, які показують, що в сучасній науковій літературі та в практичній діяльності не існує одного єдиного методу їх визначення, що не сприяє формуванню достовірного та оперативного забезпечення інформацією при прийнятті управлінських рішень в системі зовнішньоекономічної діяльності. Цей недолік можна усунути шляхом розрахунку показників ефективності ЗЕД, які повинні базуватися на наступних методичних засадах:

1) облік усіх складових елементів витрат та результатів зовнішньоекономічної діяльності у документах оперативного, статистичного і бухгалтерського обліку;

2) зведення витрат і результатів для порівняння до однокових кількісних одиниць виміру та уникнення дублювання даних;

3) дисконтування різних за терміном витрат, доходів та результатів зовнішньоекономічної діяльності;

4) порівняння даних поточного періоду з даними базового періоду для проведення оцінки поточного стану ЗЕД підприємства та розроблення пропозицій щодо покращення ситуації, яка склалася в період, який піддається аналізу.

Література:

1. Бутинець Ф.Ф. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності / Ф.Ф. Бутинець, І.В. Жиглей, В.М. Пархоменко; за ред. Ф.Ф. Бутиця ; 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: Рута, 2011. – 544 с.

2. Вакульчик О.М. Визначення зон економічних ризиків на основі аналізу показників економічної безпеки підприємства / О.М. Вакульчик, Д.П. Дубицький // Економіст. – 2009. – № 8. – 40–43 с.
3. Вічевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / А.М. Вічевич, О.В. Максимець. – Львів : Афіна, 2014. – 140 с.
4. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : [підручник] / О.П. Гребельник ; 3-тє вид., перер. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
5. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : [навч. посіб.] / За ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової. – К. : Освіта України, 2012. – 300 с.
6. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : [навч. посіб.] / За ред. О.В. Шкурупій. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

References

1. Butynets F.F. Oblik i analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti / F.F. Butynets, I.V. Zhyhlei, V.M. Parkhomenko; za red. F.F. Butyntsia ; 2-e vyd., dop. i pererob. – Zhytomyr: Ruta, 2001. – 544 s.
2. Vakulchuk O.M. Vyznachennia zon ekonomichnykh ryzykiv na osnovi analizu pokaznykiv ekonomichnoi bezpeky pidpriumstva / O.M. Vakulchuk, D.P. Dubytskyi // Ekonomist. – 2009. – № 8. – 40–43 с.
3. Vichevych A.M. Analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti / A.M. Vichevych, O.V. Maksymets. – Lviv : Afina, 2004. – 140 s.
4. Hrebelyuk O.P. Osnovy zovnishnoekonomichnoi diialnosti : [pidruchnyk] / O.P. Hrebelyuk ; 3-tie vyd., pererob. ta dop. – K. : Tsentr uchbovoi literatury, 2008. – 432 s.
5. Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriumstv : [navch. posib.] / Za red. Yu.H. Kozaka, N.S. Lohvinovoi. – K. : Osvita Ukrainy, 2012. – 300 s.

6. Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstva : [navch. posib.] / Za red. O.V. Shkurupii. – K. : Tsentri uchbovoi literatury, 2012. – 248 s.

7. Pro zovnishnoekonomichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 16 kvitnia 1991 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.